

Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinde Yükseköğretime Geçiş Süreci

Muhammet Koçak

muhammetkocak@gazi.edu.tr

Suggested Citation:

Koçak, M. (2012). Türk ve Alman eğitim sistemlerinde yükseköğretime geçiş süreci. The *Journal of Language and Linguistic Studies*, 8 (1), 148-167.

Transition Process to Higher Education in Turkish and German Education System

Abstract

Problem statement: The process of access to the tertiary education in Turkey has always been an issue of debate and a criticism. The secondary education system becomes less important for the pupils due to the nature of the university entrance examinations.

Purpose of study: The present study aims at providing a comparative analysis of the educational systems in Turkey and Germany so as to offer a refreshing approach to the problematic situation in Turkey.

Methods: The study is based on a comparative analysis of two different educational systems. To actualize this aim, regulations and current applications of two countries were analyzed in parallel with the latest organizational and structural reforms in both Turkey and Germany.

Findings and Results: The study has revealed that different phases of the educational system in Turkey, such as secondary and tertiary levels, display a detachment in both content and

structure, the results of which seem to have a negative impact on the pupils, teachers and on the society from a broader perspective.

Conclusions and Recommendations: The educational model of German, in which vocational education system offers effective programs to get qualified for the various posts in the industrial arena, does not require all the citizens to get a university degree, and this helps reduce the number of pupils awaiting to get accepted to the tertiary education programs.

Keywords: education system, transition system to university, German education system, Turkish education system

Giriş

Bilim ve teknoloji çağı olarak adlandırılan XXI. yüzyılda üniversiteler toplumların strateji ve hedeflerine yön vermede daha etkin rol oynamakta ve bu doğrultuda çalışmalar üretmektedir. Bilimsel çalışmalar üretmenin yanı sıra asli görevleri arasında eğitim-öğretim faaliyetleri de bulunan üniversitelere her yıl kontenjanlar dâhilinde öğrenci kabul edilmektedir. Bu kabul süreci ise birçok ülkede farklılık göstermektedir.

İlköğretimden ortaöğretime geçiş sürecinde herhangi bir sorun yaşanmamasına rağmen, ülkemizde uygulanmakta olan yükseköğretime giriş sistemi sürekli eleştiri konusu olmaktadır. Bu eleştirilere şöyle bir göz atacak olursak özellikle, uygulanmakta olan sınav sisteminin öğrencileri dersanelere mahkûm ettiği, lise eğitimini neredeyse önemsiz duruma düşürdüğü, öğrencileri sınav stresine soktuğu, ezberci ve test tekniğine dayalı bir sistemle öğrencilerin sınavlara hazırlandığı gibi konuların ön plana çıktığını ve bütün bunların gerek öğrencileri, gerekse ailelerini maddi ve manevi yönden olumsuz etkilediğini görmekteyiz.

Merkezi sınavın uygulanmaya başlandığı 1970'li yıllardan bu yana sürekli büyüyen bu sorun, kamuoyunu oldukça rahatsız etmektedir. Bu sorunun başında birçok bilim adamının da belirttiği gibi, ortaöğretimle yükseköğretim arasındaki kopukluk gelmektedir. Böyle

olmasına rağmen, konu detaylı bir şekilde tartışılmamakta ve yeterli derecede çözüm önerileri üretilmemektedir.

Buna karşın eğitim kalitesi dünya tarafından kabul edilen Almanya’da üniversitelere geçiş süreci 1690’lı yıllardan beri (İrat, 2002) farklı bir sistemle gerçekleşmektedir. Merkezi sınav sisteminin uygulanmadığı bu ülkede yukarıda bahsettiğimiz tartışma konularının gündemde olmadığı ve ortaöğretimle bir bütünlük içerisinde üniversitelere öğrenci kabulü yapıldığı göze çarpmaktadır.

Yıllardır tartışılmakta olan bu konuya farklı bir çerçeveden bakmak ve ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarına geçiş süreciyle ilgili somut önerilerde bulunmak amacıyla araştırmada, Türkiye ve Almanya’da ortaöğretim düzeyinden yükseköğretim düzeyine geçiş sürecinde öğrencilerin nasıl bir yol izledikleri karşılaştırmalı yöntemle incelenmiştir.

Çalışmada kuramsal ve ampirik verilere dayalı olarak eğitim, eğitim sistemi ve karşılaştırmalı eğitim kavramları hakkında bilgiler verilmiş, Türk ve Alman eğitim sistemlerindeki ilk ve ortaöğretim süreci tanıtılmış, meslek liselerinin önemine değinilmiş, ne gibi benzerlik ve farklılıkların olduğu irdelenmiştir. Ardından araştırmanın asıl konusu olan her iki ülkedeki yükseköğretime geçiş şekli göz önüne serilmiş, Türkiye’de tek bir sistemin uygulandığından bahsedilmiş, buna karşın Almanya’da ilk ve ortaöğretim düzeyinde eyaletler bazında farklı sistemlerin uygulandığı belirtilmiştir. Genel hatlarıyla benzerlikler gösterse de, uygulanan bu sistemin eyaletler bazında farklılıklar içerdiğinden dolayı çalışmada özellikle Aşağı Saksonya (Niedersachsen) eyaletinde uygulanmakta olan eğitim sistemi üzerinde durulmuştur. Almanya’da başarıyla uygulanan sistemin ülkemizde uygulanabilirliği tartışılmış ve konu ile ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur.

Eğitim, Eğitim Sistemi ve Karşılaştırmalı Eğitim

Gerek ilköğretim, gerekse orta ve yükseköğretimden bahsedilince akla ilk gelen kavram “eğitim”dir. Oğuzkan (1974, s. 61) eğitimi; yeni kuşakların toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği olarak tanımlamaktadır.

Bir ülkede eğitimin vatandaşlara ulaştırılması ve eğitimin edinimi ile ilgili gerekli bütün yapı ve olanakların tahsis edilmesi işini “eğitim sistemi” olarak niteleyebiliriz. Bunun yanı sıra ülkelerin farklılıklar ve benzerlikler gösteren eğitim sistemlerini inceleyen alana da “karşılaştırmalı eğitim” denmektedir. Türkoğlu’na göre (1984, s. 18) karşılaştırmalı eğitim, “farklı kültürlerde ve ülkelerde iki veya daha fazla eğitim sistemini teorik ve pratik anlamda farklılıkları ve benzerlikleriyle inceleyen bir araştırma alanıdır.”

Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinde İlk ve Ortaöğretim

Üniversiteye giriş sürecinde ilk ve ortaöğretim sistemlerinin ve buralarda alınan eğitimin hayati önemi vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi sistemler arasındaki kopukluk birçok sorunu da beraberinde getirmekte ve niteliksizliğe yol açmaktadır. Benzer düşünceleri ortaya koyan Arslan (2004, s. 42), alt sistemin önemini şu şekilde dile getirmektedir:

”Sistem yaklaşımına göre alt sistemlerdeki bir hata üst sistemi olumsuz biçimde etkilemektedir. Çünkü, bir alt sistemin çıktısı bir üst sistemin girdisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaklaşıldığında yükseköğretimin temel girdisi, hammaddesi olan öğrenci, ortaöğretimin bir çıktısı yani ürünüdür. Sanayiciler, niteliksiz bir hammadde ile nitelikli bir mal üretilemez derler. Bu söz eğitim için de geçerlidir. Ortaöğretim sistemindeki yapısal bozukluk ve bu yapısal

bozukluktan kaynaklanan niteliksizlik, yükseköğretimin niteliğini de doğrudan etkilemektedir.”

Türk Eğitim Sisteminde İlk ve Ortaöğretim

İlköğretim, 6-14 yaş grubu arasındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsamaktadır. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır.

İlköğretim kız ve erkek bütün yurttaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005, s. 22).

Mecburi olan ilköğretimini tamamlayan her öğrenci ortaöğretime devam etme hakkına sahiptir. Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu kurumlardan mezun olan herkes üniversite sınavlarına girme hakkına sahiptir. Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgarî ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hem yükseköğretime hem mesleğe veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005, s. 23).

İlköğretim ve Eğitim Kanununda 30 Mart 2012 tarihinde yapılan yasa değişikliği ile 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren eğitime 5 yaşında başlanacak ve zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılacaktır. Bu kapsamda birinci kademe 4 yıl süreli ilkokul, ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise olarak yapılandırılacak ve kademeler arası yatay ve dikey geçişlere imkân ve esnek yapı sayesinde bireye yetenek ve gelişimine göre erken yaşlarda tercih hakkı tanınacaktır. Ortaokullar ile imam hatip ortaokullarında lise

eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulacak. Ayrıca, tüm ortaokul ve liselerde Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin hayatı isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulacak dersler arasında yer alacaktır (bkz. Özyiğit, 2012).

Alman Eğitim Sisteminde İlk ve Ortaöğretim

16 eyaletten oluşan Almanya'da eğitim eyaletlerin sorumluluğundadır. İlköğretime 6 yaşında başlanır ve 4. sınıfa kadar (Berlin ve Brandenburg eyaletlerinde 6) her öğrenci Grundschule olarak adlandırılan ilkokula gider.

Ortaöğretimde ise öğrenciler öğretmenlerinin tavsiyesiyle yetenekleri, bilgi, becerileri ve ailelerinin istekleri doğrultusunda şu dört okuldan birisine kabul edilirler: Bunlar Hauptschule, Realschule, Gymnasium ya da Gesamtschule olarak adlandırılan okullardır (Cortina, vd., 2005, s. 156). Türkiye'deki üniversiteye geçiş sisteminin aksine Almanya'da ortaöğretimden yükseköğretime geçiş, adı geçen bu okullarla yakından ilintilidir. Bu nedenle söz konusu okulları kısaca tanıtmak gerekmektedir.

Hauptschule

İlköğretimin yüksek devresidir ve öğrencileri mesleki eğitime hazırlamaktadır. Beşinci ve dokuzuncu sınıflar arasında eğitim öğretim hizmeti sunan bu okullara, ilkokul sonunda başarı durumları vasat olan öğrenciler kayıt yaptırmaktadırlar. Mezun olanlar, bir meslek eğitimi yaparak hayata atılmaktadırlar. Teoriden ziyade pratik bilgilerin öğretildiği bu okullarda öğrencilerin günlük hayatta sorun yaşamamaları için zorunlu bilgiler verilmektedir.

Realschule

Eğitim kalitesi olarak Hauptschule'nin bir üst basamağında gösterebileceğimiz bir okuldur. Realschule'yi bitiren öğrenciler, meslek hayatlarında Hauptschule mezunlarına göre

daha iyi alanlarda çalışma şansı elde etmektedirler. Bu okullarda teorik ve pratik bilgiler aynı oranda verilmektedir. Almanya'da üniversiteye giriş sadece Gymnasium ve Gesamtschule olarak adlandırılan liselerin sonunda yapılan "Abitur" sınavlarından (lise bitirme sınavları) başarılı olmak neticesinde mümkündür. Realschule mezunları ise ek sınavlara girerek Gymnasium'a geçiş hakkı elde etmektedirler.

Gymnasium

Yukarıda bahsedildiği gibi üniversiteye geçiş Gesamtschule'nin yanı sıra Gymnasium olarak adlandırılan lisenin sonunda yapılan Abitur sınavlarında gerekli puanları almak koşuluyla mümkün hale gelmektedir. Bu nedenle yükseköğrenim görmek isteyen ya Gesamtschule ya da Gymnasium'dan başarılı bir şekilde mezun olmak zorundadır. Hauptschule ve Realschule'den farklı olarak burada lisans eğitime hazırlık babında akademik bir eğitim söz konusudur.

Eyaletlere göre farklılık gösterse de bu okula ilkököl dördüncü veya beşinci sınıflarda başlanmaktadır. Onbirinci sınıfa gelen öğrenci almanca, matematik vb. ana dersler haricinde seçeceği seçmeli derslerle kendi alanını belirlemektedir.

Gesamtschule

Alman eğitim sisteminde diğer okul türlerine göre daha farklı bir işleyişe sahip olan Gesamtschule, yukarıda tanıtılan Hauptschule, Realschule ve Gymnasium adlı okulların bir araya toplandığı bir okul konumundadır. Grundschule'yi bitiren her öğrencinin sınavsız bir şekilde gidebileceği bir okuldur.

9. sınıfı başarı ile bitiren öğrenciler Hauptschule'den, 10. sınıfı başarı ile bitiren öğrenciler ise Realschule'den mezun olmuş sayılmaktadırlar. 11., 12. ve 13. sınıf öğrencileri ise, Gymnasium'da olduğu gibi, yetenek ve becerilerine göre ders seçerek Abitur sınavlarına girme hakkı elde ederler.

Türkiye’de Yükseköğretime Geçiş ve Karşılaşılan Sorunlar

Türk eğitim sisteminde lise son sınıf öğrencileri veya herhangi bir lise mezunu üniversite okuma hakkını elde etmek için Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılmakta olan merkezi sınavlara katılma hakkına sahiptir.

Sınavları düzenleyen ÖSYM’in asli görevi YÖK kanununun 10. maddesinde şu şekilde belirlenmiştir:

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlayan ve yapan, öğrenci isteklerini de göz önünde tutarak Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlayan ve bu faaliyetlerle ilgili araştırmaları ve diğer hizmetleri yapan Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur (Payaslıoğlu, 1985, s. 13).

Sınav süreci ÖSYM ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) işbirliğiyle gerçekleşmektedir. “Hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilir.” (Milli Eğitim Temel Kanunu, madde 31).

Tarihsel süreç içerisinde defalarca değişikliğe uğrayan sınav sistemi en son 2009 yılında yapılan düzenlemeyle Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) olmak üzere iki basamaklı hale gelmiştir. 2010 yılında uygulanmaya başlanan sistemde ilk olarak Mart ya da Nisan ayında YGS uygulanmakta ve öğrencilere ortak alan dersleri ile ilgili çoktan seçmeli sorular yöneltilmektedir. Üniversiteye girişin ikinci

basamağını oluşturan LYS'ye katılabilmek için bu sınavdan baraj puanını geçmek gerekmektedir.

Beş farklı sınavdan oluşan LYS ise alan bilgisi derslerini kapsamaktadır. Dört yıllık bir lisans programına yerleşmek isteyen adaylar bu sınavlardan en az ikisine girmek zorundadır. Yabancı dil programlarına yerleşmek isteyen adayların ise yabancı dil sınavına girmeleri yeterli olmaktadır. Haziran ayı içerisinde gerçekleştirilen bu sınavlar neticesinde alınan puanlar doğrultusunda tercihler yapılmaktadır. Yerleştirmeler; YGS, LYS ve Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı Puanı'nın (AOBP) belirli yüzdeleri alınarak ortaya çıkan nihai puan neticesinde gerçekleştirilmektedir.

Sorunlar

Sınavların merkezi sistemle ve çoktan seçmeli sorularla yapılması, lise eğitimiyle arasında bir kopukluğa yol açmasının yanı sıra dershanecilik sektörünün gelişmesine de neden olmuştur (bkz. Özmen, 2011, s. 26). Üniversite sınav sisteminin çoktan seçmeli olması öğrencilerin analiz-sentez yapma becerilerinin gelişmesini engellemektedir. Öğrenciler dersanelerde öğretilen test teknikleri nedeniyle robotlaşmaktadırlar. Bu durum ise üretkenliği engellemektedir. Çoktan seçmeli bir sınavda başarılı olmak isteyen öğrencinin çok erken yaşlarda başladığı dersane hayatı gerek maddi gerekse manevi birçok soruna yol açmaktadır. Çocuklarının yarıştan geri kalmasını istemeyen aileler ise her türlü fedakârlığı yaparak, maddi zorluklar yaşamak pahasına onları desteklemektedirler. Diğer taraftan hafta içi okulda eğitim gören öğrenciler hafta sonları da dersanelere giderek sosyal yaşamdan kopmakta ve toplum içerisinde giderek yalnızlaşmaktadırlar. Bundan en büyük zararı ise ülke görmektedir.

Özetlersek, Baştürk ve Doğan'ın da (2010, s. 138) belirttiği gibi, seçme amacına yönelik olarak yapılan üniversiteye giriş sınavının sınava giren öğrencilerin ortaöğretim

süreciyle tam bir uyum içinde olmaması, dersanelerin en temel tercih nedenleri arasında yer almasını sağlamaktadır. Üniversiteye giriş sınavında öğrenciler çoktan seçmeli testlerle karşılaşırken, liselerde klasik yazılı sınavlarla değerlendirilmektedir.

Karşılaşılan bir diğer sorun ise meslek liselerinin gerçek fonksiyonlarını yerine getirememesidir. İş ilanlarında genellikle lisans mezunu olma şartının öne sürülmesi toplum içerisinde üniversite okumanın çok gerekli olduğu kanısının yerleşmesine neden olmuştur. Bu da rekabetin artmasını ve üniversitelere girişin zorlaşmasını beraberinde getirmektedir. Konunun önemine değinen Köse (1999, s. 52), üniversiteye girişin zorlaşması ve rekabetin artması toplumun pek çok kesimini tedirgin ettiğini, Türkiye’de üniversite öncesi eğitim öğretim süreci ve bu süreç boyunca gösterilen çabaların büyük bir çoğunluğunun, üniversite giriş sınavına endekslenmiş durumda olduğunu öne sürmektedir.

Almanya’da Yükseköğretime Geçiş ve Karşılaşılan Sorunlar

Merkezi sınavın uygulanmadığı Almanya’da Gymnasium ve Gesamtschule adlı okulların son sınıflarında uygulanan ve müfredat temelli olan Abitur sınavlarındaki başarı neticesinde üniversitelere giriş hakkı elde edilmektedir. Abitur olarak adlandırılan bu sınavlarda Gymnasium ve Gesamtschule’nin son iki yılındaki okul başarısı, puanın %64’ünü ve yazılı sınavlar da %36’sını oluşturmaktadır. Bu sınavlar, her eyaletteki eğitim bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Öğrencinin uzmanlaştığı alanda iki yazılı sınav, isteğe bağlı bir alanda bir yazılı sınav ve diğer bir seçmeli alanda da bir sözlü sınav olmak üzere Abitur sınavları toplam dört bölümden oluşmaktadır. Sınavlar diğer okullardaki öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir (Tanrıkulu, 2009, s. 67).

Öğrenciler Abitur sınavlarında başarılı olmaları durumunda “Allgemeine Hochschulreife” olarak adlandırılan ve yükseköğretime geçişi sağlayan belgeye sahip olurlar.

Abitur sınavları neticesinde belli bir puana ulaşamayan öğrencilere ise “Fachgebundene Hochschulreife” belgesi verilir ve bununla öğrenci yükseköğretim okuma şansı elde eder.

Yüksek öğretim kurumlarının yarısından fazlası öğrenci kabulünde yukarıda belirtilen “Hochschulreife” belgesi haricinde başka bir ön koşul aramamaktadır. Öğrenciler diledikleri üniversitelerin diledikleri bölümlerine kayıtlarını yaptırabilmektedirler.

Fakat üniversiteler tarafından belirlenen kontenjanlara talebin arzdan fazla olması durumunda “Zentralstelle für die Vergabe von Studienplätzen“ (ZVS) olarak adlandırılan kuruma müracaat edilmesi gerekmektedir. Bu kurum, öğrencilerin yaptıkları üniversite ve bölüm tercihlerine göre merkezi bir sistemle yerleştirme yapmaktadır. Bunu yaparken de öğrencilerin Abitur notları ön planda yer almaktadır.

Sorunlar

Yukarıda bahsedildiği gibi eğitim sisteminin eyaletler arasında farklılıklar göstermesinden dolayı Abitur sınavlarının zorluk derecesi de her eyalette eşit düzeyde olmamaktadır. Bu da üniversite seçiminde fırsat eşitliği ilkesine ters düşmektedir. Bir diğer ifadeyle, eğitim düzeyi daha zor olan bir eyaletteki öğrencinin eğitim düzeyi daha kolay olan bir eyaletteki öğrenciye göre ortalamasının düşük olması, üniversiteye girişte dezavantajlı konuma düşmesine neden olmaktadır. Almanya’da gündemde olan bu sorunu aşmak için birçok eyalette almanca, ingilizce, fransızca ve matematik gibi ana derslere “Zentralabitur” olarak adlandırılan merkezi sınavlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu sınavların amacı, şeffaflık konusundaki tartışmaların önüne geçmektir. Yazılı sınav şeklinde uygulanmakta olan bu sınavlarda hangi cevabın kaç puan üzerinden değerlendirileceği önceden bellidir.

Almanya’da bu ve buna benzer konular her ne kadar gündemde olsa da, ülkemizdeki gibi yüksek düzeyde bir tartışma söz konusu değildir.

Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinde Yüksek Öğretime Geçişin Karşılaştırılması

Her iki ülkenin eğitim sistemine şöyle bir göz attığımızda üniversite okuma hedefinin ülkemizdeki aksine Almanya’da herkesin ideali olmadığını görmekteyiz. Henüz ilköğretim 4. veya 5. sınıflarda öğrencilerin başarı durumlarına göre çeşitli ortaöğretim kurumlarına yönlendirmelerinin yapıldığı Almanya’da sadece Gymnasium ve Gesamtschule olarak adlandırılan liselerin mezunları üniversiteye gidebilmektedirler. Bu nedenle meslek liseleri faktörü Almanya’da ön planda yer almaktadır. Meslek lisesi öğrencisi kendisini üniversiteye gitmek zorunda hissetmediği için kendi eğitimine yoğunlaşmakta ve bu da nitelikli iş gücünün oluşmasına neden olmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ise nitelikli personelle doğrudan ilintilidir.

Nitekim Turan’ın da, (2005, s. 180) belirttiği gibi, Almanya’da meslek liseleri istihdam için özel bir yer teşkil etmektedir ve devlet tarafından desteklenmektedir. Alman eğitim sisteminde, ortaöğretimin ikinci basamağında meslek eğitimi başlamaktadır. Bu tür bir uygulamanın, Almanya'nın önemli bir sanayi ülkesi haline gelmesinde büyük bir rolü olduğu bilinmektedir. Endüstri dallarında 600.000 işletme, takriben 350 meslek dalında aktif rol oynamaktadır. Ayrıca, meslek eğitiminden sorumlu bir bakanlığın da bulunması, Almanya'nın meslek eğitimine ne kadar çok değer verdiğinin bir göstergesidir.

Buna karşın ülkemizde lise mezunu olan herkesin üniversite okuma şansının olması teknik, ticaret, otelcilik gibi meslek liselerinde okuyan öğrencilerin de üniversite sınavlarına odaklanmalarını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle meslek lisesi öğrencileri kendi alan eğitimlerine tam olarak yoğunlaşmamaktadırlar. Bunda sosyal çevrenin öğrencilerin üzerinde kurduğu “üniversite okuma baskısının” etkisi de büyük bir rol oynamaktadır.

İki ülkenin geçiş sistemleri arasındaki temel fark ise Almanya’da ülkemizdeki aksine üniversiteye geçişte merkezi bir sınavın olmaması ve ortaöğretimle bir bütünlük içerisinde geçişlerin gerçekleşmesidir. Merkezi sistem sadece kontenjanların üzerinde bir

başvurunun olması durumunda ZVS adlı kurumun yerleştirme işlemini yapmasıyla devreye girmektedir. Bunun yanı sıra Alman eğitim sisteminde öğrenciler alan farkı olmadan, istedikleri bölümlere müracaat edip, bu bölümlerde öğrenim görme hakkı elde edebilmelerine rağmen Türkiye’de tercihler doğrultusunda yerleştirmeyi ÖSYM yapmaktadır.

Almanya’daki Sistemin Türkiye’de Uygulanabilirliği

Türkiye’de uygulanmakta olan sisteme nazaran eleştirilerin daha az olduğu Alman eğitim sistemine benzer bir sistemin ülkemizde uygulanabilirliği kısa ve orta vadede zor görünmektedir. Bunun nedeninin başında eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin Türkiye’de tam olarak gerçekleşmemesi gelmektedir. Almanya’da her öğrencinin eşit düzeyde eğitim aldığı ilköğretimin sonunda öğrenciler belli mesleklere yönlendirilmektedirler. Fakat eşit düzeydeki eğitimden ülkemizde bahsedilmesi oldukça zordur. Örneğin, Almanya’da en küçük ilçeden en büyük il’e kadar her öğrenci yukarıda tanıttığımız “Grundschule” adlı ilkokula gitmek zorundadır. Bu okullardaki eğitim kalitesi her yerde aynıdır ve her öğrenci eşit düzeyde eğitim almaktadır. Öğrencilerin gelecekteki mesleklerine yönelik yönlendirme de bu okullar neticesinde yapılmaktadır. Yükseköğretime geçiş ise bu yönlendirme sonucunda gidilen ortaöğretim kurumlarından sınavsız bir şekilde gerçekleşmektedir.

Buna karşın ülkemizde Yozgat’ın, Rize’nin, Hakkâri’nin bir ilçesinde alınan eğitimin kalitesiyle Ankara, İstanbul veya İzmir gibi metropollerin bazı semtlerinde alınan eğitimin kalitesi bir değildir. Veya devlet okullarında okuyan bir öğrenciyle özel okullarda okuyan bir öğrencinin eşit şartlarda eğitim aldıklarından söz edemeyiz.

Türkiye’de Almanya’dakine benzer bir sistemin uygulanabilirliğinin kısa ve orta vadede zor görünmesindeki bir diğer faktör ise toplumumuzdaki “üniversite okuma zorunluluğu” algısıdır. Toplumumuzda, meslek liseleri fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremedikleri için, meslek lisesi mezunlarının istihdamlarında sorunlar olduğu için ve buna

benzer çeşitli nedenlerden dolayı öğrencilere üniversite okumalarına yönelik bir baskı sözü konusudur. Kanunen her lise mezununun bu hakka sahip olması nedeniyle ise üniversite kontenjanlarının çok üzerinde bir başvuru olmaktadır. Örneğin 2010 yılında dört yıllık lisans programlarının kontenjanları 360 bin 968 (ÖSYM, 2010) olarak belirlenmişken sınavlara başvuran aday sayısının 1 milyon 511 bin 980 kişi olması (ÖSYM, 2010), 2011 yılında bu sayının 1 milyon 648 bin 229'a yükselmesi (ÖSYM, 2011) ve 2012 yılında ise 1 milyon 805 bin 433 başvuru olması (ÖSYM, 2012) bunun en somut göstergesidir. Bu durum ise üniversitelerin önünde yığılmalara neden olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Alman ve Türk eğitim sistemlerinde yükseköğretime geçiş sürecinin ele alındığı bu çalışmada eğitim, eğitim sistemi ve karşılaştırmalı eğitim gibi kavramlar kısaca tanıtıldıktan sonra her iki ülkede yükseköğretimin alt basamaklarını oluşturan ve yükseköğretimle yakından ilintili olan ilk ve ortaöğretimin yapısı tanıtılmıştır. Ortaöğretim kurumlarının Almanya'da Türkiye'dekinin aksine çeşitlilik gösterdiği, herhangi bir okulu bitiren bir öğrencinin üniversiteye gidemediği, sadece Gymnasium ve Gesamtschule olarak adlandırılan liselerin son sınıflarında uygulanan ve Abitur olarak adlandırılan bitirme sınavlarını başaran öğrencilerin üniversiteye geçiş yapabildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin bölüm seçme özgürlüklerinin olduğu, yani sayısal, sözel gibi bir ayırım olmadan diledikleri üniversitenin istedikleri bölümünde okuma haklarının olduğundan bahsedilmiştir. Talebin arzı geçmesi durumunda ise ZVS adlı kurumun merkezi yolla yerleştirme yaptığı göz önüne serilmiştir.

Türkiye'de ise ortaöğretimle yükseköğretim arasında bir kopukluğun olduğu, yükseköğretim kurumlarına yerleştirmenin merkezi bir sınavla yapıldığı, bunun da tartışmalara yol açtığı ileri sürülmüştür. Tartışmaların başında ise test tekniği vb. konulardan dolayı dershanecilik sektörünün doğmasının geldiği ve bunun da gerek öğrencileri, gerekse

aileleri yıpratıldığı ifade edilmiştir. Lise eğitiminin artık neredeyse önemsenmediği, sadece diploma almak için gidilmesi zorunlu bir okul konumuna düştüğüne değinilmiştir.

Ortaöğretimin amaçları arasında her ne kadar “hem yükseköğretime hem mesleğe veya hayata ve iş alanına hazırlamak” ibaresi yer alsada liseler, amaçları üniversiteye gitmek olan öğrencilerle doludur. Bunun en önemli nedeni kuşkusuz meslek liselerine yeterince önemin verilmemesidir. Nitelikli iş gücü ve insan ihtiyacının karşılanması için eğitim son derece önemlidir. Burada meslek liselerinin önemi bir kez daha ön plana çıkmaktadır. “Türkiye’de eğitimin en önemli darboğazlarından biri, kuşkusuz yükseköğretim önündeki yığılmadır. Ne yazık ki, Türkiye’de ortaöğretimde öğrencilerin mesleki eğitime yönlendirilememesi ve meslek liselerinin de yönünü iş alanlarına değil de, yükseköğretime çevirmesi nedeniyle yükseköğretime olan talep bir türlü karşılanamamıştır.” (Gültekin vd., 2006, s. 160).

Almanya ve birçok gelişmiş ülkede uygulandığı gibi meslek liselerinin “ara eleman” yetiştirmeleriyle ve sanayi kurumlarıyla da işbirliği içerisinde meslek lisesi mezunu nitelikli kişilerin iş bulma konusunda herhangi bir zorlukla karşılaşmadıkları bir sistemin hayata geçirilmesiyle toplumdaki “üniversite okuma zorunluluğu” zihniyeti büyük oranda kırılabilir ve üniversite kapılarındaki yığılmaların önüne geçilebilir. Öğrenciler yeteneklerine göre söz konusu meslek liselerine yönlendirilmelidirler.

Öğrencinin mesleğe mi, yükseköğretime mi yönlendirileceğine elde edilen bilimsel rehberlik raporları veya verileri esas teşkil etmelidir. Bunun için de öğrenci velileri bu konuda bilgilendirilmeli, daha açık bir ifadeyle ikna edilmelidirler (Arslan, 2004, s. 48).

İş dünyası ile sürekli irtibat halinde olunmalıdır. Meslekte statü ve doyum sağlayan bir genç “mutlaka üniversite okumalıyım” düşüncesinde ve idealinde olmayacaktır (Arslan, 2004, s. 49).

Sadece belirli lise mezunlarına üniversite sınavlarına katılma hakkı verilmelidir. Alanlarında uzmanlaşmak isteyen meslek lisesi mezunları ise sadece kendi alanlarında ön lisans veya lisans eğitimi alabilmelidirler. İmam Hatip, Ticaret Meslek, Teknik, Endüstri Meslek, Kız Meslek, Otelcilik ve Turizm Meslek gibi liseler ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmeli veya mesleki ihtiyaçlar doğrultusunda buna benzer liseler kurulmalıdır. Devlet, sanayi ve ticaret kurumlarının personel ihtiyaçlarında bu liselerden mezun olan kişilere öncelik sağlanmalıdır. Örneğin, kuaför ihtiyacı olan kurumlar, sadece kuaförlük mezunu olan kişileri istihdam etmelidir veya serbest piyasada kuaförlük yapmak isteyenlerden mutlaka ilgili lise mezunu olma şartı aranmalıdır.

Üniversite sınavlarına katılma hakkı olan lise mezunları için uygulanacak sınav sistemi ise lise müfredatıyla uyumlu halde olmalı ve yılda birkaç kez uygulanan bir sınav olmalıdır. Bu da adayların kendilerini hazır hissettiklerinde sınavlara girmeleri anlamına gelmektedir ve sınav stresini bir nebze de olsa azaltmaya katkı sağlayacaktır. Sınavın çoktan seçmeli soruların yanı sıra yapılan tercihler doğrultusunda analiz-sentez becerilerini, yani üretkenliği de ölçen ek bir sınavı daha içermesi test tekniği gibi öğrencileri robotlaştıran bir sistemin ikinci plana atılmasına neden olacaktır. Sözü edilen bu ek sınav yazılı şekilde uygulanmalıdır. Cevap kâğıdında önceden tespit edilen ve sınavda mutlaka değinilmesi gereken ifadeler aranmalıdır. Hangi ifadenin kaç puan olduğu önceden belirlenmeli ve sınav kâğıtlarının değerlendirme işlemini bağımsız bir komisyon öğrencilerin adlarını bilmeden yapmalıdır. Çoktan seçmeli sınavın yanı sıra, başarı puanının belirlenmesinde bu sınavın da ortalamasının alınması sağlanmalıdır.

Üniversiteye girme lise bitirme sınavı ve ÖSS sınav sonuçları ortalaması ile olmalı ve öğrencilerin lisede aldıkları tüm eğitimle ilgili soruları kapsamalıdır. Böylece, öğrenciler lisede aldıkları eğitimi nitelikli olarak öğrenebilirler. Derslere olan ilgi ve motivasyon artabilir (Yanpar vd., 2004, s. 400).

Özetlersek, meslek liselerinin öneminin topluma anlatılması ve meslek liseleri mezunlarının istihdam edilmesiyle, üniversite sınavlarına sadece belli türdeki liselerden mezun olanların girebilmesine izin verilmesiyle, üniversiteye giriş sınavının da yukarıda belirtilen veya benzer bir sistemle gerçekleştirilmesiyle üniversite önlerindeki yığılmanın önüne geçilebilir. Bu sayede üniversitelere tek ideali üniversite okumak olan öğrenciler gideceklerdir. Bu da sadece iş sahibi olabilmek amacıyla istemedikleri bölümleri okumak zorunda kalıp mutsuz olan öğrencilerin sayılarının azalmasına ve üniversitelerdeki eğitim kalitesinin artmasına neden olacaktır.

Kaynakça

- Arslan, M. (2004). Eğitim sistemimizin kapanmayan yarası, yükseköğretime geçiş. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 37-51.
- Baştürk, S. & Doğan, S. (2010). Lise öğretmenlerinin özel dersaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 135-157.
- Cortina, S. K., Baumert, J., Leschinsky, A., Mayer, K. U. & Trommer, L. (2005). *Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland*. Berlin: Rowohlt Verlag.
- Gültekin, M. & Anagün, S. Ş. (2006). Avrupa birliğinin eğitimde kaliteyi belirleyici alan ve göstergeleri açısından Türk eğitim sisteminin durumu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 145-170.
- İrat, A. M. (2002). YÖK'süz, harçsız bir eğitim sistemi; Almanya. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 2(2). <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=65> Erişim Tarihi: 20.01.2012.
- Köse, M. R. (1999). Üniversiteye giriş ve liselerimiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 51-60.
- Milli Eğitimi Bakanlığı (2005). *İktisadî İşbirliği ve Gelişme Teşkilâtı (OECD) Türkiye temel eğitim politikası incelemesi ön rapor*.
http://abdigm.meb.gov.tr/eski_site/uaorgutler/OECD/OECD_onrapor_TRMart06.pdf
Erişim Tarihi: 14.09.2011.
- Milli Eğitimi Bakanlığı (2011). *Milli eğitim temel kanunu*.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> Erişim Tarihi: 14.09.2011.
- Oğuzkan, A. F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ÖSYM (2010). *2009 ve 2010-ÖSYS'ye başvuranların başvuru türüne göre dağılımı*.
<http://osym.gov.tr/dosya/1-52439/h/20092010osyskarsilastirmabasvuruturu.pdf?ret=0>
Erişim Tarihi: 13.11.2011.

ÖSYM (2010). *Örgün yükseköğretim programlarının kontenjanları.*

<http://www.osym.gov.tr/dosya/1-56296/h/osysyerlestirmebulten2010.pdf>

Erişim Tarihi: 13.11.2011.

ÖSYM (2011). *2011-YGS'ye başvuran aday sayıları.* [http://www.osym.gov.tr/belge/1-](http://www.osym.gov.tr/belge/1-12294/2011-osys-ygsye-basvuran-aday-sayilari20012011.html)

12294/2011-osys-ygsye-basvuran-aday-sayilari20012011.html. Erişim Tarihi:

19.01.2012.

ÖSYM (2012). *2012-ÖSYS'ye başvuran aday sayıları.* [http://www.osym.gov.tr/belge/1-](http://www.osym.gov.tr/belge/1-13264/2012-osysye-basvuran-aday-sayilari-16012012.html)

13264/2012-osysye-basvuran-aday-sayilari-16012012.html Erişim Tarihi: 21.01.2012.

Özmen, K. S. (2011). Analyzing washback effect of SEPPPO on prospective English teachers. *The Journal of Language and Linguistic Studies*, 7(2), 24-52.

Özyiğit, P. (2012). 4+4+4 sistemi ile ilgili merak edilen her şey. *Habertürk Gazetesi.*

<http://www.hthayat.com/kadinca-hayat/roportajlar/haber/1005168-444-sistemi-ile->

[ilgili-merak-edilen-her-sey-1](http://www.hthayat.com/kadinca-hayat/roportajlar/haber/1005168-444-sistemi-ile-) Erişim Tarihi: 10.04.2012.

Payaslıoğlu, A. (1985). *Türkiye'de yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme sistemi.* Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Araştırma, Geliştirme Birimi Yayınları.

Tanrıkulu, D. (2009). *Yükseköğretime erişimin değerlendirilmesi ve Türkiye için politika önerileri.* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi).

Türkoğlu, A. (1984). *Türkiye'de ve Fransa'da lise programlarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi.* Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Turan, K. (2005). Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde Türk-Alman eğitim sistemlerinin karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 167, 173-183.

Yanpar, T. & Özen, R. (2004). Üniversite öğrencilerinin lise eğitimini algılamaları ve iyileştirme ile ilgili öneriler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 381-402.

Dr. Muhammet Koçak, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalında çalışmaktadır. İlgi alanları; Alman dili, dil bilimi ve yabancı dil öğretimidir.

Türk ve Alman Eğitim Sistemlerinde Yükseköğretime Geçiş Süreci

Özet

Bu çalışmada Türk ve Alman eğitim sistemlerinde yükseköğretime geçiş süreci üzerinde durulmuştur. Türkiye’de yüksek öğretime geçiş sisteminin sürekli tartışma konusu olduğundan bahsedilmiş, Alman eğitim sisteminin Türkiye’dekinden farklı olarak işlediği ve yüzyıllardır başarılı bir şekilde uygulandığı aktarılmıştır. Her iki ülkenin sistemlerine göz atmak ve Almanya’dakine benzer bir sistemin Türkiye’de kullanılabilirliğine bakmak amacıyla araştırmada “Eğitim”, “Eğitim Sistemi” ve Karşılaştırmalı Eğitim” gibi kavramlara kısaca değinildikten sonra her iki ülkedeki ilk ve ortaöğretim kurumları kısaca tanıtılmış ve yükseköğretime geçiş süreçleri irdelenmiştir. Almanya eğitim sisteminde ilk- ve orta öğretim kapsamında “Grundschule”, “Hauptschule”, Realschule”, “Gymnasium” ve ”Gesamtschule” olarak adlandırılan okullar kısaca tanıtılmış ve Türk eğitimindeki ilk- ve ortaöğretim süreci amaçları ile birlikte aktarılmıştır. Her iki ülkedeki yüksek öğretime geçiş süreçlerinin ele alındığı bölümde özellikle Türkiye’de orta öğretimle bir kopukluğun söz konusu olduğu belirlenmiştir. Her iki sistemin karşılaştırması sonucunda ise benzerlikten ziyade farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Kısa ve orta vadede Almanya’dakine benzer bir sistemin ülkemizde uygulanmasının zor olduğu ileri sürülmüş ve çok tartışılan Türkiye’deki üniversiteye geçiş süreci ile ilgili somut önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alman Eğitim Sistemi, Eğitim Sistemi, Türk Eğitim Sistemi, Yükseköğretime Geçiş Sistemi